

Тема: Договір комісії

Мета вивчення теми: дати уявлення про договір комісії, визначити предмет цього договору, його сторони, форму; розкрити юридичну характеристику договору комісії; засвоєння студентами основних прав та обов'язків сторін та основних положень цивільної відповідальності за невиконання або неналежне виконання договору комісії.

План лекційного заняття:

1. Загальна характеристика договору комісії.
2. Права та обов'язки сторін за договором комісії.
3. Припинення договору комісії.

Рекомендовані нормативно-правові акти:

Цивільний кодекс України від 16.01.2010 р. (із змінами) № 435-IV (Глава 69). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

1. Загальна характеристика договору комісії

Договір комісії – договір, за яким одна сторона (комісіонер) зобов'язується за дорученням другої сторони (комітента) за плату вчинити один або кілька правочинів від свого імені, але за рахунок комітента.

Юридична характеристика: консенсуальний; двосторонній (взаємний); відплатний.

Істотні умови договору: істотними умовами договору комісії, за якими комісіонер зобов'язується продати або купити майно, є умови про це майно та його ціну.

Предмет договору: надання посередницької послуги, яка полягає у вчиненні комісіонером одного або кількох правочинів в інтересах комітента та за його рахунок (ст. 1011 ЦК України). Комісіонер здійснює виключно юридичні дії. У цьому полягає відмінність договору комісії від інших договорів про надання юридичних послуг. Так, за агентським договором та договором про управління майном агент та управитель здійснюють не тільки юридичні, а й фактичні дії (ч. 2 ст. 1038 ЦК України). За договором доручення повірений здійснює тільки юридичні дії, але у порівнянні з комісіонером, його повноваження є більш широкими: повірений здійснює не тільки правочини, а й інші дії юридичного характеру (приймає виконання договору, видає довіреності в порядку передоручення, у разі спору представляє інтереси довірителя в суді тощо).

Сторони:

1) Комітент – особа, яка доручає в її інтересах і за її рахунок іншій особі вчинити певні дії. Можуть бути як фізичні, так і юридичні особи.

2) Комісіонер – особа, яка вчиняє правочини або інші юридичні дії від свого імені за рахунок комітента. Можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, але, як правило, це юридичні особи.

Особливості договору:

- 1) договір комісії може бути укладений на визначений строк або без визначення строку;
- 2) договір комісії може бути укладений з визначенням або без визначення території його виконання;
- 3) договір комісії може бути укладений з умовою чи без умови щодо асортименту товарів, які є предметом комісії;
- 4) комітент може бути зобов'язаний утримуватися від укладення договору комісії з іншими особами.

Форма: загальні положення про форму правочинів.

Право власності комітента. Майно, придбане комісіонером за рахунок комітента, є власністю комітента. За правочинами, що їх укладає комісіонер з третіми особами, набуває права і стає зобов'язаним комісіонер, адже укладає їх він, хоча і за рахунок комітента, але від свого імені.

Два типи правовідносин:

- 1) між комісіонером та комітентом;
- 2) між комісіонером та третіми особами.

Різновидом комісійних операцій є операції консигнації.

Делькредере – спеціальна запорука комісіонера перед комітентом за виконання правочину третьою особою, яка буде майбутньою стороною договору.

Ризик випадкової загибелі несе комітент як власник.

Види комісійної торгівлі:

- комісійна торгівля непродовольчими товарами;
- комісійна торгівля продовольчими товарами;
- комісійна торгівля продукцією виробничо-технічного призначення.

Комісійна плата. Комітент повинен виплатити комісіонерові плату в розмірі та порядку, встановлених у договорі комісії. Якщо комісіонер поручився за виконання правочину третьою особою, він має право на додаткову плату. Якщо договором комісії розмір плати не визначений, вона виплачується після виконання договору комісії виходячи із звичайних цін за такі послуги. Якщо договір комісії не був виконаний з причин, які залежали від комітента, комісіонер має право на комісійну плату на загальних підставах. У разі розірвання або односторонньої відмови від договору комісії комісіонер має право на плату за фактично вчинені дії.

Виконання договору. Комісіонер зобов'язаний вчиняти правочини на умовах, найбільш вигідних для комітента, і відповідно до його вказівок. Якщо у договорі комісії таких вказівок немає, комісіонер зобов'язаний вчиняти правочини відповідно до звичаїв ділового обігу або вимог, що звичайно ставляться. Якщо комісіонер вчинив правочин на умовах більш вигідних, ніж ті, що були визначені комітентом, додатково одержана вигода належить комітентові.

Субкомісія. За згодою комітента комісіонер має право укласти договір субкомісії з третьою особою (субкомісіонером), залишаючись відповідальним

за дії субкомісіонера перед комітентом. За договором субкомісії комісіонер набуває щодо субкомісіонера права та обов'язки комітента. У виняткових випадках, якщо цього вимагають інтереси комітента, комісіонер має право укласти договір субкомісії без згоди комітента. Комітент не має права без згоди комісіонера вступати у відносини з субкомісіонером.

Виконання договору, укладеного комісіонером з третьою особою.

Комітент зобов'язаний забезпечити комісіонера усім необхідним для виконання обов'язку перед третьою особою. За договором, укладеним з третьою особою, комісіонер набуває права навіть тоді, коли комітент був названий у договорі або прийняв від третьої особи виконання договору. Комісіонер не відповідає перед комітентом за невиконання третьою особою договору, укладеного з нею за рахунок комітента, крім випадків, коли комісіонер був необачним при виборі цієї особи або поручився за виконання договору (делькредере). У разі порушення третьою особою договору, укладеного з нею комісіонером, комісіонер зобов'язаний негайно повідомити про це комітента, зібрати та забезпечити необхідні докази. Комітент має право вимагати від комісіонера відступлення права вимоги до цієї особи.

2. Права та обов'язки сторін за договором комісії

Права комісіонера:

- на додаткову плату, якщо він поручився за виконання правочину третьою особою;
- якщо договір комісії не був виконаний з причин, які залежали від комітента, має право на комісійну плату на загальних підставах;
- у разі розірвання або односторонньої відмови від договору комісії має право на плату за фактично вчинені дії;
- на укладення договору субкомісії з третьою особою (субкомісіонером) (за згодою комітента), а у виняткових випадках, якщо цього вимагають інтереси комітента, і без згоди комітента;
- відступити від вказівок комітента, якщо цього вимагають інтереси комітента і комісіонер не міг попередньо запитати комітента або не одержав у розумний строк відповіді на свій запит. У цьому разі комісіонер повинен повідомити комітента про допущені відступи від його вказівок як тільки це стане можливим;
- може бути надано право відступати від вказівок комітента без попереднього запиту про це, але з обов'язковим повідомленням комітента про допущені відступи (для комісіонера, який є підприємцем);
- притримати річ. Комісіонер має право для забезпечення своїх вимог за договором комісії притримати річ, яка має бути передана комітентові. У разі оголошення комітента банкрутом комісіонер вважається заставодержателем притриманої ним речі;
- на відрахування з грошових коштів, що належать комітентові. Комісіонер має право відраховувати належні йому за договором суми з усіх грошових коштів, що надійшли до нього для комітента, якщо інші кредитори комітента не

мають переважного перед ним права на задоволення своїх вимог із грошових коштів, що належать комітентові;

– на відшкодування витрат, зроблених ним у зв'язку з виконанням договору комісії. Комісіонер має право на відшкодування витрат, зроблених ним у зв'язку з виконанням своїх обов'язків за договором комісії, зокрема у випадку, якщо він або субкомісіонер вжив усіх заходів щодо вчинення правочину, але не міг його вчинити за обставин, які від нього не залежали;

– відмовитись від договору комісії. Комісіонер має право відмовитися від договору комісії лише тоді, коли строк не встановлений договором. Комісіонер повинен повідомити комітента про відмову від договору не пізніше ніж за тридцять днів. Комісіонер, який відмовився від договору комісії, повинен вжити заходів, необхідних для збереження майна комітента. У разі відмови комісіонера від договору комісії комітент повинен розпорядитися своїм майном, яке є у комісіонера, протягом п'ятнадцяти днів від дня отримання повідомлення про відмову комісіонера від договору. У разі невиконання комітентом цього обов'язку комісіонер має право передати це майно на зберігання за рахунок комітента або продати майно за найвигіднішою для комітента ціною.

Обов'язки комісіонера:

– вчиняти правочини на умовах найбільш вигідних для комітента;

– негайно повідомляти комітента про порушення третьою особою договору, укладеного з нею комісіонером, зібрати та забезпечити необхідні докази;

– повідомляти комітента про допущені відступи від його вказівок;

– заплатити різницю комітентові, якщо комісіонер продав майно за нижчою ціною (якщо комісіонер не доведе, що він не мав можливості продати майно за погодженою ціною, а його продаж за нижчою ціною попередив більші збитки). Якщо для відступу від вказівок комітента потрібний був попередній запит, комісіонер має також довести, що він не міг попередньо запитати комітента або одержати в розумний строк відповіді на свій запит;

– зберігати майно комітента. Комісіонер відповідає перед комітентом за втрату, недостачу або пошкодження майна комітента. Якщо при прийнятті комісіонером майна, що надійшло від комітента, або майна, що надійшло для комітента, будуть виявлені недостача або пошкодження, а також у разі завдання шкоди майну комітента комісіонер повинен негайно повідомити про це комітента і вжити заходів щодо охорони його прав та інтересів. Комісіонер, який не застрахував майно комітента, відповідає за втрату, недостачу, пошкодження майна комітента, якщо він був зобов'язаний застрахувати майно за рахунок комітента відповідно до договору або звичаїв ділового обігу;

– надавати комітентові звіт після вчинення правочину за дорученням комітента і передати йому все одержане за договором комісії. Комітент, який має заперечення щодо звіту комісіонера, повинен повідомити його про це протягом тридцяти днів від дня отримання звіту. Якщо такі заперечення не надійдуть, звіт вважається прийнятим;

– повідомити про відмову від договору за 30 днів, вжити заходів для збереження майна.

Права комітента:

– не прийняти майно, яке комісіонер купив за вищою ціною, ніж була погоджена (заявивши про це комісіонерові в розумний строк після отримання від нього повідомлення про цю купівлю). Якщо комітент не надішле комісіонерові повідомлення про відмову від купленого для нього майна, воно вважається прийнятим комітентом. Якщо комісіонер при купівлі майна заплатив різницю у ціні, комітент не має права відмовитися від прийняття виконання договору;

– відмовитись від договору комісії. Якщо договір комісії укладено без визначення строку, комітент повинен повідомити комісіонера про відмову від договору не пізніше ніж за тридцять днів. У разі відмови комітента від договору комісії він повинен у строк, встановлений договором, а якщо такий строк не встановлений – негайно, розпорядитися своїм майном, яке є у комісіонера. У разі невиконання комітентом цього обов'язку комісіонер має право передати це майно на зберігання за рахунок комітента або продати майно за найвигіднішою для комітента ціною. У разі відмови комітента від договору комісії комісіонер має право на відшкодування витрат, зроблених ним у зв'язку з виконанням договору;

– вимагати від комісіонера відступлення права вимоги до третьої особи у разі порушення нею договору, укладеного комісіонером.

Обов'язки комітента:

– прийняти від комісіонера все належно виконане за договором комісії;

– оглянути майно, придбане для нього комісіонером, і негайно повідомити комісіонера про виявлені у цьому майні недоліки;

– виплатити комісіонерові плату в розмірі та порядку, встановлених у договорі, або виходячи із звичайних цін за такі послуги;

– забезпечити комісіонера усім необхідним для виконання обов'язку перед третьою особою;

– висловити свої заперечення (якщо вони є) щодо звіту комісіонера протягом 30 днів від дня отримання звіту;

– повідомити комісіонера про відмову від договору не пізніш ніж за 30 днів;

– у разі відмови від договору комісії у строк, встановлений договором, а якщо такий строк не встановлений – негайно, розпорядитися своїм майном, яке є у комісіонера;

– у разі відмови комісіонера від договору комісії повинен розпорядитися своїм майном, яке є у комісіонера, протягом 15 днів від дня отримання повідомлення про відмову комісіонера від договору.

3. Припинення договору комісії

Припинення договору:

– загальні підстави. Це має місце при його належному виконанні (ст. 599 ЦК України), але можливо і до виконання комісіонером завдання. На відміну від розірвання договору, яке передбачає згоду сторін (ч. 1 ст. 651 ЦК України), договір комісії може припинитися за ініціативи однієї з них. У ЦК України закріплені дві підстави такого припинення: а) відмова від договору комітента (ст. 1025); б) відмова від договору комісіонера (ст. 1026 України);

– смерть фізичної особи або ліквідація юридичної особи-комісіонера. Якщо юридична особа-комісіонер припиняється і встановлюються її правонаступники, права та обов'язки комісіонера переходять до правонаступників, якщо протягом строку, встановленого для заявлення кредитором своїх вимог, комітент не повідомить про відмову від договору.

Питання для перевірки знань:

1. Дайте визначення та юридичну характеристику договору комісії.
2. Назвіть та охарактеризуйте сторони договору комісії.
3. Що таке делькредере?
4. Охарактеризуйте права та обов'язки комісіонера.
5. Охарактеризуйте права та обов'язки комітента.
6. Охарактеризуйте відносини субкомісії.
7. Охарактеризуйте права комітента та комісіонера на відмову від договору комісії.
8. Які наслідки смерті фізичної особи або припинення юридичної особи-комісіонера закріплює ЦК України?